

ANO (876) *cn i pt*

cn (695), *pt* (181).

Obie jasne.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVII w.

I. Spójnik (695) :

1. Wskazuje na stosunek łączny między zdaniami lub zdaniami i równoważnikami zdań (326) :

a. Dodatkowo uwydatnia współczesność akcji w obu zdaniach łączonych oraz zaskakujący, nieoczekiwany charakter akcji drugiego zdania; w zdania pierwszym występuje zazwyczaj słowo oznaczające widzenie, słyszenie, spostrzeganie: a oto, a właśnie, a tu (264) : Xántus gdy do łąznicy wnidzie/ Ano tám w niey mnodzy ludzie: Ná Ezopá fie obeyźrzał *BierEz* D3v (3); *BielŻyw* 24; *LibMal* 1543/76v; *RejRozpr* C3; Drżemię ano mi fie plecie Czo drugie czynią na świcie *RejJóz* C8v; Lękl fie znowu áno coś nád nim záfzumiáło. Poźrzy áno dzyeciátko zleciáło z obłokow *RejWiz* 35v; Obeźrzy fie pod drzewem áno piękna páni/ Stoi zá nim *RejWiz* 84v; Słucha pilno áno tám iákies rozmawyánie. *RejWiz* 126v (30); *Leop* 3.*Esdr* 6/8 (2); *RejFig* A8v (6); *RejZwierz* 41v (7); *BibRadzAct* 16/9; *BielKron* 9v (14); *RejAp* 56v (2); *GórnDworz* G2; Pátrzayże áno pośiniáły błogofławione ony vftá iego *RejPos* 105v (7); Idziełz ná przechadzkę áno rybeczki przed oczymá twemi fłkaczą *RejZwierc* 108v (17); y przyłzedł ku drzwiám mieyfckim/ áno tám niewiáftá wdowá zbiera drwá [et ecce ibi mulier vidua colligens ligna] *BudBib* 3.*Reg* 17/10 (6); *HistHel* C3; *Strum* H4v (2); *BudNTAp* 6/5; *KochPs* 90; *GórnRozm* N2; *WerGośc* 219; *PudłFr* 21 (3); *BielRozm* 10; *ActReg* 8; *GostGosp* 94; Y iáko piękna ieft rzecz [...] do ogrodá álbo wirydarzá wniśdź áno tu drzewá ochędoźné/ tu fontany *SarnStat* *3v; *KmitaSpit* B4v; *KlonFlis* G2v; *PudłDydo* B.

Zdanie wprowadzone przez „ano” można zastąpić zdaniem dopełnieniowym (100): *BierEz* G4v (2); *BielŻyw* 24 (3); *LibMal*1543/12; Iż gdy wierni widzą áno fie niewiernym wřzytko wedle myłli fzańcuie *LubPs* Nv (3); *RejWiz* 51 v (4); *LeopEccle* 5/7 (4); *RejFig* Dd6v; *RejZwierz* 20v (2); *BibRadzler* 30/6 (2); Vřlyfzał potym áno brátá iego Cublai wybrano zá Caná wielkiego *BielKron* 439 (12); *RejAp* 187; *GórnDworz* R4; *HistRzym* 18 (3); *RejPos* 6 (10); ná Wiołnę zálię vřrzyłz áno fie zieleni [drzewko]. *RejZwierc* 21v (11); Ieflim widział ano kto ginął bez fuknie/ że vbogi nie miał odzienia [Si videbam pereuntem non erat et absque veste operimento pauperum] *BudBib* *Iob* 31/19 (21); *BudNT Ap* 6/2 (2); Ziębnie bo cnotá/ gdy widzi/ áno cześ iey należącą odeymuią od niey [Friget enim, cum se debitis honoribus privari ... videt] *ModrzBaz* 39 (7); *StryjKron* 602 (2); *GórnRozm* G2v; *PudłFr* 66 (2); *GórnTroas* 16; *WujNT* 121; *WysKaz* 5; Bacząc áno fie śieką/ łam też fłkoczył z wozu. *KmitaSpit* B3v; *GostCast* 74.

Zdanie wprowadzone przez „ano” można zastąpić zdaprzydawkowym (13): Gdy też iednego czału korczakiem wodę pił, vřrzał dziecię ano wodę rękoma pije *BielŻyw* 71; Też gdyż widział iednego lotra ano go na fzubienicę wiodą załmiał fie *BielŻyw* 99; *SeklPieś* 31v; Gdy vřrzyłz piękne gory/ áno fie zyelenią *RejWiz* 153 (2); iáchał y nálaźł ciało iego vmárłe áno leży [!] ná drodze/ a osłá y Lwá ftojące przy cieie [invenit cadaver eius proiectum in via] *Leop* 3.*Reg* 13/28 (2); *RejZwierz* 114v; *HistRzym* 86v (2); *RejZwierc* 174v; *WujNT Ap* 9/1 (2).

Połączenia: »ano ... ano ...« [kilkakrotne] (11) [dwukrotne (5), trzykrotne (3), czterokrotne (2), siedmiokrotne (1)]: *RejAp* 54 (2); iż to trudno było znieść [...] widząc áno zyemiá drży/ áno fie łośnce ćmi/ áno fie őkály pádáia *RejPos* 108v; Iuż przyźedźfy do domeczku áno chędogo/ áno wżytko miło *RejZwierc* 32v; á obłowiwżfy fie do domu przyiechác áno izbá ciepła/ áno w kominie gore/ áno potraweczek nadobnych nágotowano/ áno grzaneczki w czały w rofkolźnym piwie miáfto kárałkow pływáia. *RejZwierc* 111 (8).

b. *Wprowadza zdanie wyjaśniające, ilustrujące treść zdania poprzedniego; a oto, a więc (62)*: Vczeni lepak iego wniczim krotochfile niemieli, iedno w tim czegoby fie vczyli, ano niektorzy oczy łobie dali wylupić aby tim dowcipniey myłli. *BielŻyw* 80; *BierRozm* 7 (3); *RejJóz* C7v; *RejRozm* 398; *RejKup* eß7v; *BielKom* Av; *LubPs* L4v; Bo człowiecza náurá gdy ma towarzýstwo Iuż káždemu wycirpieć ńnádniey przydzye wżytko. Ano fráfunk przypádnie/ drugi vpomina/ Bogá/ ludzi odmiennosc ńzczęcia przypomina. *RejWiz* 58 (7); *RejWiz* 109; mátká pocźnie fie temu dziwić/ procźby piáá A: áno niebyło y iednego słowá z tych dwu kłiáżát imię ktoreby fie od A pocźynało. *HistRzym* 14; *RejZwierc* 44 (7); *BudBib Iob* 6/27 (3); *BudNT Gal* 4/17; Ktorzi miedzy nimi łą bogátłzi/ ći wiele krzywd odnośić mułżá: áno źli Pánowie rozne fortele iáko ie łupić vmieia. *ModrzBaz* 124 (2); *GórnRozm* M; *WisznTr* 11; *WujNT* 1.Cor 7/15; *PowodPr* 86.

Zdanie wprowadzone przez „ano” występuje po pytaniu retorycznym (27): *RejRozpr* G3; A iákoź niebożátko zábłádzic nie muśi/ Ano fie ze wżytkich łtron trudnoś o nieg kuśi. *RejWiz* 171v (6); co ielthem zgrzełżyła źeście ná mię ná mizerná krolewnę tę nędze dopuśćili/ áno we mnie pychá y iedná/ áni ządoś zła/ áni złość/ áni ktorey krwie przelanie niebyło *HistRzym* 20v; *RejPos* 28v (3); *RejZwierc* 61 v (7); iáko poyde/ áno vsłyży Saul/ y zábije mię? [*Quomodo vadam et audiet Saul et interficiet me*] *BudBib* 1.Reg 16/2 (5); A iákoź ia niemam plákác Y ták bárzo lámentowác. Ano wźięto páná niego A niewiem gdzie włożono iego. *MWilKHist* H3; *WerGośc* 235; *ArtKanc* P18v; Y iáko nie máia ich żorawie bić/ áno Wżyłtko woyłko Pigmeow chłopu po kolano. *KmitaSpit* C2v.

2. *Wskazuje na stosunek przeciwstawny między zdaniami lub ich składnikami; a tymczasem, ale (369)*: *WróbŻółt* C5v; Bo oni vblágáiać vftá łwoie czynia ie miadowemi wpowiełciach łwoich/ ano w nich pełno zdrády á gorzkołci *RejPs* 82 (6); Y przezwáli to biełiáda Ano by lepiey zwác nędżá. *RejRozpr* I2 (4); *RejJóz* C6v (6); Cudzim fie przezwiłkiem chlubifš Tim łwe niedośtatki gubifš Anocz to nicz niepomozie Przedłies ti kotkiem nieboze *RejRozm* 394 (2); *RejKup* r2 (3); Mnimałem iżebym z krzełciyaninem mowil áno z Luteranem. *KromRozm I* B2; *BielKom* C8 (4); Záchcyáło mu fie było Krolá widzyeć/ áno lepiey było domá zá pyecem łiedzyeć. *GliczKsiqż* 12; *LubPs* Q2 (6); Mnima iż gdy chce może ropoźczyć Anoby fie nieboze lepiey włáłnym ćwiczyć. *RejWiz* 6 (29); we wżyłtkich rzeczach zálecaymy fie ták iáko łludzy Boży [...] przez nieczęś y przez dobrá łlawę/ iákoby zwodnicy áno prawdziwi/ iákoby nie znáiomni/ áno znáiomni/ iákoby vmieráiać/ á oto żywiemy/ iáko łkáráni ále zámordowáni: iákoby łmutni/ áno zawżdy fie ráduiaćy/ iákoby vbodzy/ áno wiele ich vbogáciaćy/ iákoby nie nie máiać/ á wżyłtkie rzeczy dzierżác [*sicut qui ignoti et cogniti Quasi morientes et ecce vivirunt: ut castigati et non mortificati: quasi tristes, semper autem gaudentes: sicut egentes, multos autem locupletantes: tarnquam nihil habentes et omnia possidentes*] *Leop* 2.Cor 6/10 (5); *UstPraw* G2v; *RejZwierc* 19 (7); radby to od niey zálię wzyáł áno trudno/ co fie raz rzeczé albo da/ nie godzi

lie thego bogu odmieniać. *BielKron* 55v (8); zábáią iż to grzech áno nie grzech *RejAp* 179 (2); zda lie iákoby málo vzytheczne było/ áno ieft bárzo potrzebna człowiekowi Ricerfkiemu. *GórnDworz* E3v; ktorey to ohyzdy bywaią Więc bliſcy owi wſzytczy/ ktorzy lie wydaia záf trefne/ áno im nie przyſthoi *GórnDworz* N2 (12); *RejPos* 316v (8); Więc lie tu rzkomo ſtárzec prowadzic porywa/ iákby to iuż miála być zaráz prawdá żywa. Ano w ſercu inſza myſl *HistLan* C4 (5); iáko przyſługá kiedy poniewoli/ Može być dobra/ áno ſerce boli. *RejZwierc* 226 (30); Nie poćiągay mię z niezbożniki y z broiácemi niepráwoſc z mowiácemi pokoy/ zbliſkimi ſwemi/ á(no) złe w ſercu ich [*et est malum in corde eorum*] *BudBibPs* 28 [= 27]/3 (11); *MycPrz* II B2 (2); *Strum* E4v (2); *BudNT* b7 (6); Obacz ſam/ proſzę cię/ co to zá waźny wywod/ twierdzić co rzkomo z ſłowá Bożego: áno nie tylko nie z ſłowá Bożego: ále przeciw iemu? *CzechRozm* 44 (7); *ModrzBaz* 28v (2); *StryjKron* 279; iákoby oni dla to Páná Chriſtuſá przyiác záf Mefyafſá nie chćieli/ iż tego o nim w piſmie niewiedzieli. Ano oni piſmo dobrze wiedzieli o Mefyafzu/ bo go nie málo v ſiebie mieli. *CzechEp* 210 (8); *GórnRozm* H3 (2); *KochSz* Bv; *WerGoſc* 235; *ArtKanc* P18v; *BielRozm* 10; *Phil* M3; *GórnTroas* 55; ſtawmy ſámych ſiebie [...] przez oſławienie y dobrá ſławę: iákoby zwodnicy/ áno prawdziwi: iáko nieznáiomii/ áno znáiomii: iáko vmieráiący/ a oto żywiemy: iáko pokaráni/ á nie vmorzeni: iáko ſmętni/ lecz záfwe wefeli: iáko vbodzy/ á wielu vbogacáiący: iáko nie nie máiący/ áno wſzytko máiący. *WujNT* 2. *Cor* 6/10 (3); powiáda że wydał piérwzy pozew áno nie wydał. *SarnStat* [1281]; *PowodPr* 79; *GoſtCast* 19 (2); *KlonFlis* H; *KlonWor* 15 (6).

Połączenie: »ano więc« (6); Nie baczy nie áno Więc co żywo lie ſmieie *RejWiz* 41 (4); [*zda się każdemu*] iż go ſtąd wſzytczy wyſławiác będa [/]. Ano Więc s tego czáfem więcey ſmiechu a lekkoſci vrofcie *RejZwierc* 190v (2).

a. *Zdanie wprowadzone przez „ano” wyraża zastrzeżenie wobec treści zdania poprzedniego; a jednak, a wszakże (161)* : *WróbŻolt* 52/4; *RejPs* 53v; Kxiądz wſtytco chce mieć w kłopoćie Stoi by Woyt przy roboćie Ano ſámi dármo rnaćie Dármo nam też vdzielayćie A my widzac tę dobroćę Będziem mieć wietſfá ochotę *RejRozpr* B3v (9); Lecz iuż nie dzyw iż tak pleciefz ieflis wſtyd ſtráćiła Bo widzę iż ci lie rozum y mowa zmienila Ano Czo ieft ſproſtnieyſzego iedno biała głowa Gdy ſtráći wſtyd *RejJóz* E8 (14); *RejRozm* 404 (2); *RejKup* r8 (6); *LubPs* P2 (3); Iedno rádžil každemu [*Epikur*] by w roſkoſzy ſwiátá/ Ták vzywał by bydłę/ po ſwe wſzytki látá. Ano to marna ráda/ bo to wſzytkim ſzkodzi *RejWiz* 67v (21); *LeopPs* 49/17; *RejFig* Dd; *RejZwierc* 100v (3); *BibRadz* 14; [*w dekretalach*] každego ſrogim odſzczepieñcem [...] opiſano/ ktoby nie ſtał mocno przy wſtáwach koſciołá ſwiętego Rzymſkyego. Ano dáfeko ináczey piſmá ſwięte nam roſkázuią *RejAp* 116 (2); *GórnDworz* Ii5v; *RejPos* A5 (9); *RejPosWiecz*² 92; *HistLan* E3v (3); Także też y to obłudne a ſwowolne ciáło/ ktoremu więcey ſłuźmy niż iákiemu krolowi [...]. Ano to ſzpetna ſłuźbá kto nieprzyiacielowi ſłuży á da mu lie w niewolá. *RejZwierc* 115v (23); *BudBibJer* 2/21; *MycPrz* II Av (2); Lecz głupie a niećwiczone gadki odrzucay/ wiedzac że rodzą walki. Ano ſłudze Pánſkiemu nie trzeba walczyć/ ále ćichym być *BudNT* 2. *Tim* 2/24 (4); *CzechRozm* 17 (5); *ModrzBaz* 39v (3); czyni Chriſtuſá ſyná Bożego/ y tym dowodzi boſtwá iego/ przeciw ták iáfney prawdzie nieiáką dźiwną Logiká ſwoiá [...] ánoby fię y tego wyvodu ſwego pogáñſkie^o wſtydác miał *CzechEp* 275 (9); *NiemObr* ktv; *GórnRozm* F (3); A ſámy lie k temu bárzo rnaćie/ Byſćie męże po ſwey woley miály/ Wolnoſé we wſzem czynić coby chćiały: Ano to

łą nieprzyśtoyne rzeczy *BielSjem* 11; *ArtKanc* D8v; *ActReg* 72 (3); *WujNT* 14 przedm (3); *WysKaz* 46; ledá iáko odpráwowáni byą: bo ich Więc tym zbywano że pilniey o czym inśzym rádźić/ ábo o tym iákobyśmy zá dworem nie byli pozywáni. etc. Ano mym zdánim/ cięższa iest iedná godziná w cymborzech Tatárskich [...] a niżeli wielką gromádá pozwow zadwornych *VotSzl* B3.

Połączenia: »ano snadź« (15): *Nufz vřpániny/ Cenádry* *Posfloćity* *Báran* z *fladry* Ano śnadz lepśsy co wrześlczy I mieśsek po nim nie trześlczy *RejRozpr* G3 (6); Gdy zna kęś łaski páńskiey wśzytko iuż za nicz ma Ano śnadz ten wygrawa kto w tym mądrze goli Bo tą na pśtrym koniku iezdzi po śwey woli *RejJóz* H (2); *BielKron* 318v; *RejPos* 29v; Iż was nie mam w domu śwym dziś mię śerce boli. Ano więcey złą dziewkę śnadź [!] *řkrzynká* *boláá/ Ktorąby* ona więcey niż oycá woláá. *HistLan* D3; *RejZwierc* 247 (2); *SarnStat* [1281].

»ano więc« (6): *RejRozpr* C3v; [*ludzie*] *Rzkomo* chwałacz pochlebuiącz wsytci z niey błaznuią Ano więcz to takie dworśtwo wiele ludziom śzkodzy *RejJóz* F (2); *LubPs* L3; *RejWiz* 165; A tego co przydź miało nie nie miał na pieczy. Ano Więc dobrze przyźle czáły przepátrowáć *HistLan* A3.

II. Partykuła (181) :

1. *Partykuła mawiązująca, też prezentująca; otóż, więc* (176) : *RejRozpr* Iv (3); *RejJóz* C8v (3); *RejKup* f7 (2); Z náśłego krzećciyáńśkyego zakonu nyeco tákyego pokażę. Ano klękánya ná modlitwe nye telko *Szczepan/ Páweł/ y Pyotr* ále y śam pan *Kryřtus* vżywał. *KromRozm II* h3v; A iż ápośtołowye to czynić mogli y czynili/ áno mář w śpřawách *Apośtołřkich/ iż* śye zchadzáli do yednego domu álbo y do koścyolá ná pośpolitą modlitwę *KromRozm II* xv (7); *KromRozm III* F3 (7); *DiarDop* 103; *LubPs* C3v (2); Tu dwie k řtołu śłużyły/ dwie picie dawáły/ Dwie na kościánych lutniach nadobnie igráły. Ano dziwne potřawy y przyřmáki dziwne *RejWiz* 25; Bo wśzytko to muśi drzeć przed możnościá iego. Ano gdy *Sennácheryb* bluźnił imię iego Pośłał po iego wořká *Anyolá* iednego. *RejWiz* 114v (25); *Leop* 1. *Cor* 8/12; *PAttrzże* zá tym *hufarzem* ze łbem nápierzonym/ *Włáñnieby* go mógl przezwać nápoły řzalonym Ano mu śie náieżył/ łeb iáko w bárłogu *RejZwierc* 139v (6); *RejAp* 189v (5); Bo iáko śie nie miało zruřzyć miłofierdzye [...] pátrząc ná ono dzieciátko [...] á ono leży na nędzney řłomie [...] Ano nie mář kto pośłużąc/ nie mář kto pomogąc *RejPos* 19v (8); *HistLan* B4; Ale gdi od złęgo odwořciřz nogę řwoię [...] o śnadnie cie wnet duch *Páñki* przywiedzie ná drogi řłufzne [...] Ano powiadáli o iednym kupieckim człowieku/ á to była iście rzecz prawdziwa/ iż [...] *RejZwierc* 5v; W opillśtwie czás márníe ginie poćciwemu. ANo człowiek poćciwy á tho řláchetne řtworzenie řzkodá y iedney godzinki áby iá miał márníe řthráćić *RejZwierc* 62v (62); *BielSpr* 75v; *BudBib Gen* 37/7 (4); *BudNT* a2v (2); *ModrzBaz* 90; *StryjKron* 255; *CzechEp* 261 (2); *KochSz* B4v; Także też czytamy o potomkách iego/ że też wiek długi trwáli ná tym świećie. Ano řyn iego *Set* żył na świećie dziewięć řet y dwánaście lat. *WerGośc* 262 (2).

Połączenia: »ano i« (17): *RejWiz* 21 (3); *SienLek* 5v; *RejPos* 150; A wiele poćciwych ludzi było y pogáñřkich y *Krzećcijáñřkich* co dobrowolnie řmierći řzukáli á *Tobie* iey życzyli. Ano y *Dawid* ná wielu mieyřczach *Pána* *Bogá* prośił/ áby mu dał ogládac řkárby iy ziemi żywiácznych. Ano y *Prorok Ionás* [...] prośił *Paná* o řmierć. Ano y on řtárzec *Symeon* řwięty *RejZwierc* 167v (7); *BudNT Act* 2/18; miewáli też y řtárzy ludzie nieiákie dźiáá [...] á przedię miřterśtwem huffy řpřawowáli. Ano y *Turcy* ktorzi wiele dźiáá vżywáią [...] řię *Mácedoñřkim* obyczáiem řzykuią *ModrzBaz* 113 (3); *WerKaz* 296.

»ano też (także)« (3): Pomniłz gdy Ezechiel krol był w fwey niemocy [...] Ano też on Iozue kiedy bitwá byłá/ Cáluczką noc słoneczna światłość mu świeciłá. *RejWiz* 137; *RejPos* 202; *RejZwierc* 45.

»ano też i« (3): což tho iełt zá dziw/ wżák też to pirwey bywáło: Ano Enoch wżięt ná powietrze [...] Ano też y Heliałz. Ano też y Abákuk był przyniełion po powietrzu [...] Ano też y Páweł s. powieda/ iż był wżięt áż do trzeciego niebá. *RejPos* 135v.

»ano więc« (6): Regeltr ni widzi ni fłyłfy Co chcełz to tám weń napiszy. Ano Więc w tym błędnym lełie Rádá fie ręká vniefie *RejRozpr* D (3); *RejWiz* 19 (2); *RejWiz* 90v.

2. *Partykuła potwierdzająca; rzeczywiście, oczywiście* (3) : Nárzeka ná niewczáły/ nárzeka ná głąby/ Ano nie wczás kiedy go iuż zła niemoc gnábi *RejWiz* 62; To fie tu w nim kocháli mowiac Nie náłz Mikołay nie/ bá nie záleżyć ten ná łtárość grufzki w popiele. Ano prawdę mowili/ bo było práwie ze wżytkiego nie. *RejZwierc* 274 (2).

3. *Partykuła wskazująca; oto* (2) : (*did*) Pánná Służebna (-) Ano widzę iákieś gołcie/ A tu do nas iáda *BielKom* G7; rzekł/ áno drzewo ktore ná Márdocheá vczyńił. *BielKron* 115v.

Cf ANOĆ, ANOŹ

AK